

नेत्रावती डबजोड गाउँपालिकाको गाउँसभाको बैठकबाट स्वीकृत शिक्षा ऐन-२०७६

नेत्रावती डबजोड गाउँपालिकाको गाउँसभाको बैठकबाट स्वीकृत

शिक्षा ऐन-२०७६

खण्ड : ३

सङ्ख्या : १

मिति : २०७६।०९।२५

नेत्रावती डबजोड गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

सेमजोड, धादिङ
बागमती प्रदेश, नेपाल

प्रकाशक

नेत्रावती डबजोड गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

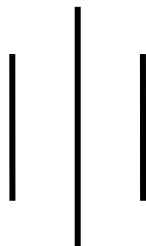
सेमजोड, धादिङ

बागमती प्रदेश, नेपाल

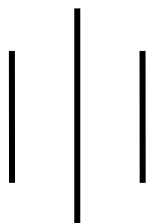
Email : netrawatimun@gmail.com, ito.netrawatimun@gmail.com

Web : www.netrawatimun.gov.np

नेत्रावती डबजोड गाउँपालिकाको गाउँसभाको बैठकबाट स्वीकृत

शिक्षा ऐन-२०७६

नेत्रावती डबजोड गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
सेमजोड, धादिङ
बागमती प्रदेश, नेपाल

स्थानीय राजपत्र शिक्षा ऐन-२०७६

प्रकाशन मिति : २०८१ असार
प्रकाशक : नेत्रावती डबजोड गाउँपालिका
सर्वाधिकार : नेत्रावती डबजोड गाउँपालिका

नेत्रावती डबजोड गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
सेमजोड धादिङ, बागमती प्रदेश, नेपाल

स्थानीय राजपत्र

खण्ड : ३

सङ्ख्या : १

मिति : २०७६।०९।२५

भाग - १

नेत्रावती डबजोड गाउँपालिका

नेत्रावती डबजोड गाउँपालिकाको शिक्षा ऐन-२०७६

नेत्रावती डबजोड गाउँसभाको बैठकबाट स्वीकृत

मिति : २०७६।०९।२१

नेपालको सविधानको धारा २२२ बमोजिमको गाउँसभाले बनाएको तल लेखिए बमोजिमको ऐन सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशन गरिएको छ ।

नेत्रावती डबजोड गाउँपालिकाको शिक्षा ऐन, २०७६

प्रस्तावना

देश र समाजको सर्वपक्षीय विकास र संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थाको सुदृढीकरणका लागि नागरिकहरूमा सदाचार, सहिष्णुता, नैतिकता र मानवीय मूल्यको प्रवर्द्धन गर्न तथा सिपयुक्त, परिश्रमी, सिजनसिल र प्रतिस्पर्धी क्षमता भएका योग्य नागरिक तयार गर्नको लागि यस नेत्रावती डबजोड गाउँपालिकामा स्थापना हुने र यो ऐन प्रारम्भ हुनुभन्दा अघि स्थापना भई सञ्चालन भईरहेका विद्यालयहरूलाई व्यवस्थित गरी गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्ने शैक्षिक संस्थाका रूपमा विकसित गर्नु बाञ्छनीय भएकोले नेपालको सविधान २०७२ को धारा ५७, अनुसूची ८ को सूची नं. ८ तथा स्थानीय तह सञ्चालन ऐन, २०७४, परिच्छेद ३ दफा, १०२ बमोजिम बागमती प्रदेश अन्तर्गतको यस नेत्रावती डबजोड गाउँपालिकाको गाउँसभाले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद : १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम, विस्तार र प्रारम्भ:

- (१) यस ऐनको नाम “नेत्रावती डबजोड गाउँपालिका शिक्षा ऐन, २०७६” रहेको छ ।
- (२) यो ऐन नेत्रावती डबजोड गाउँपालिका भर लागू हुनेछ ।
- (३) यो ऐन स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशित भए पश्चात प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा-

- (क) “आधारभूत शिक्षा” भन्नाले प्रारम्भिक बाल शिक्षादेखि कक्षा आठसम्म दिइने शिक्षा सम्भन्धनु पर्छ ।
- (ख) “प्राथमिक शिक्षा” भन्नाले कक्षा एकदेखि कक्षा पाँचसम्म दिइने शिक्षा सम्भन्धनुपर्छ ।
- (ग) “माध्यमिक शिक्षा” भन्नाले कक्षा नौदेखि कक्षा बाह्रसम्म दिइने शिक्षा सम्भन्धनुपर्छ ।
- (घ) “विद्यालय शिक्षा” भन्नाले प्रारम्भिक बाल शिक्षादेखि कक्षा बाह्रसम्म दिइने शिक्षा सम्भन्धनुपर्छ ।
- (ङ) “गाउँ पालिका” भन्नाले नेत्रावती डबजोड गाउँ कार्य पालिका सम्भन्धनुपर्छ ।
- (च) “गाउँ सभा” भन्नाले नेत्रावती डबजोड गाउँ पालिकाको गाउँ सभालाई सम्भन्धनुपर्छ ।
- (ज) “विशेष शिक्षा” भन्नाले दृष्टिविहिन, बहिरा, अटिज्म, बौद्धिक अपाङ्गता, सुस्तश्रवण वा अति अशक्त शारीरिक अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई छुट्टै समूहमा राखी दिइने शिक्षा सम्भन्धनु पर्छ ।

- (भ) “प्राविधिक तथा ब्यावसायिक शिक्षा” भन्नाले प्राविधिक ज्ञान सिप तथा विषयवस्तुको सिकाइ गरी प्रविधि र व्यवसायको शिक्षा प्रदान गर्न कक्षा नौ देखि कक्षा बाह्रसम्म अध्यापन गराइने शिक्षालाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (ज) “सामुदायिक विद्यालय” भन्नाले समुदायको पहलमा स्थापना गरिएको नाफा नकमाउने प्रकृतिको नेपाल सरकारबाट नियमित रुपमा अनुदान पाउने गरी अनुमति वा स्वीकृति प्राप्त विद्यालय सम्भन्नुपर्छ ।
- (ठ) “संस्थागत विद्यालय” भन्नाले निजी पहलमा स्थापना गरिएका नेपाल सरकारबाट नियमित रुपमा अनुदान नपाउने गरी अनुमति वा स्वीकृति प्राप्त विद्यालय सम्भन्नु पर्छ ।
- (ड) “कर्मचारी” भन्नाले सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक बाहेकका अन्य कर्मचारी सम्भन्नु पर्छ ।
- (ढ) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्भन्नु पर्छ ।
- (ण) “अनुमति” भन्नाले नेपाल सरकार वा गाउँपालिकाले स्थायी स्वीकृति प्रदान गरिनसकेको कुनै तोकिएको ठाउँ वा क्षेत्रमा विद्यालय खोल्न वा कक्षा थप गर्न दिएको अस्थायी स्वीकृतिलाई जनाउँछ ।
- (त) “स्वीकृति” भन्नाले तोकिएबमोजिमको शर्त पूरा गरेको विद्यालयलाई नेपाल सरकार र प्रदेश सरकार समेतको मापदण्डको आधारमा गाउँपालिकाले दिएको स्थायी स्वीकृतिलाई जनाउँछ ।
- (थ) “आवासीय विद्यालय” भन्नाले नेपाल सरकार वा गाउँपालिकाबाट आवासीय विद्यालयको रुपमा स्वीकृति प्रदान गरिएको विद्यालयलाई जनाउँछ ।
- (द) “शिक्षक” भन्नाले विद्यालयमा शिक्षण सिकाइ गर्न नियुक्त अध्यापक सम्भन्नु पर्छ ।
- (ध) “प्रधानाध्यापक” भन्नाले विद्यालयको शैक्षिक, प्रशासनिक, आर्थिक र व्यवस्थापकीय जिम्मेवारी तोकिएको अध्यापक सम्भन्नु पर्छ ।
- (न) “स्थायी आवासीय अनुमति” भन्नाले विदेशी मुलुकले कुनै शर्त तोकी वा सो मुलुकमा स्थायी रूपमा बसोबास गर्न पाउने गरी नेपाली नागरिकलाई उपलब्ध गराएको डाइभर्सिटी इमिग्रेन्ट भिसा (डि.भी.), परमानेन्ट रेजिडेन्ट भिसा (पी.आर.) वा ग्रीन कार्ड सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले नेपाली नागरिकलाई विदेशमा स्थायी रूपमा बसोबास गर्न दिइएको जुनसुकै नामको स्थायी आवासीय अनुमति समेतलाई जनाउँछ ।
- (प) “प्रारम्भिक बालशिक्षा” भन्नाले चार वर्ष पुगेका र पाँच वर्ष मुनिका बालबालिकालाई दिइने एक वर्षको प्रारम्भिक बाल शिक्षा सम्भन्नु पर्छ ।

परिच्छेद-२

शिक्षाको प्रकार, विद्यालयको वर्गीकरण, अनुमती, स्वीकृती, समायोजन तथा नियमन

३. माध्यमिक शिक्षाको प्रकार :

माध्यमिक शिक्षाको देहायका बमोजिमको हुनेछ :

- क) साधारण माध्यमिक शिक्षा,
 - ख) संस्कृत माध्यमिक शिक्षा,
 - ग) प्राविधिक तथा व्यावसायिक माध्यमिक शिक्षा,
४. विद्यालय अनुमति, स्वीकृति, बर्गीकरण र समायोजन तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
५. शिक्षाको माध्यम :
- (१) विद्यालयमा शिक्षाको माध्यम नेपाली भाषा, अंग्रेजी भाषा वा दुवै भाषा हुनेछ ।
 - (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायको अवस्थामा विद्यालयमा शिक्षाको माध्यम देहाय बमोजिम हुन सक्नेछ :
 - क) आधारभूत तहको शिक्षा मातृभाषामा दिन सक्नेछ ।
 - ख) गैर नेपाली नागरिकले नेत्रावती डबजोड गाउँपालिका अन्तर्गतका विद्यालयमा अध्ययन गर्दा अनिवार्य नेपाली विषयको सट्टा अन्य कुनै भाषाको विषय अध्ययन गर्न सकिनेछ ।
 - ग) भाषा विषयमा अध्ययन गराउँदा शिक्षाको माध्यम सोही भाषा हुनेछ ।
६. विशेष शिक्षा, समावेशी शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, निरन्तर शिक्षा, दुर शिक्षा तथा खुला शिक्षा सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
७. विद्यालय सञ्चालन गर्न तोकिए बमोजिमको आधारमा अनुमति लिई सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।
८. गाउँपालिकाले प्रारम्भिक बाल शिक्षाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको लागि तोकिए बमोजिम थप व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।
९. गाउँपालिकाले तोकिए बमोजिम सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।
१०. गाउँपालिकाले तोकिए बमोजिमको आधारमा विद्यालय सार्न, गाभन, नाम परिवर्तन गर्न वा बन्द गर्न वा कक्षा थप गर्न सक्नेछ ।
११. गाउँ शिक्षा समिति सम्बन्धी व्यवस्था :
- (१) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने विद्यालय तथा शैक्षिक निकायहरूको रेखदेख, समन्वय र व्यवस्थापन गर्ने कामको लागि देहाय बमोजिमको गाउँ शिक्षा समिति रहनेछ ।
 - (क) गाउँपालिकाको अध्यक्ष - संयोजक
 - (ख) गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - सदस्य
 - (ग) गाउँ कार्य पालिकाले तोकेको शिक्षा हेर्ने विषयगत समितिको संयोजक - सदस्य
 - (घ) विद्यालयका विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरू मध्येबाट गाउँ कार्यपालिकाले मनोनित गरेको एकजना -सदस्य
 - (ङ) गाउँ कार्यपालिकाका महिला सदस्य मध्ये एकजना - सदस्य

- (च) आधारभूत तथा माध्यमिक तहका प्रधानाध्यापकहरू मध्येबाट गाउँ कार्यपालिकाले मनोनित गरेको एकजना - सदस्य
- (छ) गाउँपालिका क्षेत्रको नेपाल शिक्षक महासंघका अध्यक्ष/प्रतिनिधि एक जना - सदस्य
- (ज) गाउँपालिका भित्रका सेवा निवृत्त शिक्षक मध्येबाट गाउँ कार्यपालिकाले मनोनित गरेका एक जना - सदस्य
- (झ) गाउँ पालिकाको शिक्षा शाखा प्रमुख-सदस्य सचिव
- (२) समितिका पदेन सदस्य बाहेक मनोनित सदस्यको कार्यकाल १ वर्षको हुनेछ ।
- (३) गाउँ शिक्षा समितिको बैठकमा संघीय संसद तथा प्रदेश सभाका सदस्यलाई पर्यवेक्षकका रूपमा भाग लिन आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।
- (४) गाउँ शिक्षा समितिको बैठकमा आवश्यकता अनुसार विषय विज्ञहरूलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।
- (५) उपदफा (१) अन्तर्गत मनोनित सदस्यले र अन्य सदस्यले आफ्नो पदीय आचरण पूरा नगरेमाजुनसुकै समयमा पनि हटाउन वा वर्खास्त गर्न सकिनेछ । तर त्यसरी हटाउन वा वर्खास्त गर्नु अघि मनासीब माफिकको स्पष्टीकरणको मौकाबाट वञ्चित गरिने छैन ।
- (६) गाउँशिक्षा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय वमोजिम हुनेछ :
- (क) आफ्नो कार्य क्षेत्र भित्रको शैक्षिक योजना तयार गर्ने ।
- (ख) गाउँपालिका क्षेत्र भित्र विद्यालय सञ्चालनका लागि अनुमति, स्वीकृति, विद्यालय सार्ने, गाभ्ने, कक्षा थप्ने र घटाउनेसम्बन्धमा गाउँ पालिकालाई आवश्यक राय प्रदान गर्ने ।
- (ग) विद्यालयहरूलाई आर्थिक अनुदान सम्बन्धी आवश्यक स्रोतको खोजी गर्ने ।
- (घ) आफ्नो क्षेत्र भित्र सञ्चालन हुने परीक्षालाई मर्यादित र भयरहित बनाउन सहयोग गर्ने ।
- (ङ) विद्यालयहरूको लेखा परीक्षकको नियुक्ति र पारिश्रमिक तोक्ने ।
- (च) गाउँपालिका क्षेत्र भित्र स्थापना भएका आफ्नो स्रोतमा सञ्चालित सामुदायिक विद्यालयहरूको शिक्षक दरबन्दी, सेवा, सुविधा र शर्तहरू स्वीकृत गर्ने ।
- (छ) विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई आवश्यक निर्देशन दिने, जागरूक र सजग बनाउने ।
- (ज) विद्यालयको लागि आवश्यक साधन स्रोत जुटाउने र परिचालन गर्ने गराउने ।
- (झ) अभिभावक र शिक्षक बिच विवाद भएमा त्यसको समाधान गर्ने ।
- (ञ) शिक्षाको गुणस्तर कायम राख्ने, सूचक विकास गर्ने र प्रगति मूल्याङ्कन गर्ने, तदनुसार अपेक्षित गुणस्तर कायम भएका विद्यालयलाई पुरस्कृत गर्ने,

नभएकालाई सघाउने तथा लगातार तीन वर्षसम्म राम्रो नतिजा नल्याउने विद्यालयलाई नसिहत दिने ।

- (ट) विद्यालयहरूलाई सामाजिक लेखा परीक्षण गर्न लगाउने ।
- (ठ) सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारी व्यवस्थापन गर्ने ।
- (ड) विद्यालयको सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन गर्ने गराउने ।
- (ढ) शैक्षिक गुठीसँग गर्ने सम्भौताका शर्तहरू निर्धारण गर्ने ,
- (ण) शैक्षिक संस्था र शिक्षासँग आबद्ध शिक्षक कर्मचारीहरूलाई कामको आधारमा आवश्यक प्रोत्साहन, नसियत, दण्ड, कारवाही गर्ने गराउने ।
- (त) विषय विशेषज्ञहरूको छनोट गरी ठेगाना, फोन, ईमेल भएको सम्पर्क सहितको सूची प्रकाशन गर्ने ।
- (थ) संस्थागत विद्यालय सञ्चालनको मापदण्ड बनाउने, सञ्चालनको स्वीकृती र अनुमतीको लागि गाउँ कार्यपालिकालाई आवश्यक राय सुझाव प्रदान गर्ने ।
- (द) नक्साकनको आधारमा विद्यालय गाभ्ने, सार्ने, नाम परिवर्तन गर्ने, तह र कक्षा थप गर्ने वा कक्षा घटाउने नीति तर्जुमा गरी गाउँ कार्यपालिकामा पेश गर्ने ।
- (ध) विद्यालयमा विषयगत शिक्षक दरबन्दी मिलान गर्ने तथा शिक्षक कर्मचारीहरूको सरुवा व्यवस्थापन गर्ने ।
- (न) सामुदायिक सिकाइ केन्द्र स्थापना र सञ्चालन सम्बन्धी नीति तर्जुमा गर्ने
- (प) विद्यालय दिवा खाजा व्यवस्थापन गर्ने ।
- (फ) विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिका पहिचान गरी सबैका शिक्षा तथा अनिवार्य आधारभूत शिक्षा सुनिश्चितताको लागि आवश्यक प्रबन्ध गर्ने ।
- (ब) विद्यालयमा पठनपाठनको अधिकतम प्रबन्ध हुने गरी शैक्षिक क्यालेण्डर बनाई लागू गर्ने, गराउने ।
- (भ) शिक्षक तालिम नीति तर्जुमा गरी लागू गर्ने ।
- (म) शैक्षिक विकासका लागि गाउँ कार्यपालिकालाई आवश्यक सुझाव तथा परामर्श दिने ।
- (य) विद्यालयहरूलाई सक्षमतामा आधारित अनुदान दिने वा अनुदान दिन सम्बन्धित निकायमा सिफारिस गर्ने ।
- (र) गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सामुदायिक विद्यालयहरूमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको चौतर्फी विकासको लागि अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने ।
- (य) विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीलाई आवश्यक परेमा प्रोत्साहन सहित स्वेच्छिक अवकाशको प्रबन्ध गर्ने ।
- (र) अन्य तोकिए वमोजिमका कार्यहरू गर्ने ।
- (७) शिक्षा शाखा प्रमुखको काम कर्तव्य र अधिकार :
- क) गाउँ स्तरीय शिक्षा योजना तर्जुमा गरी गाउँ कार्यपालिकामा पेश गर्ने, गराउने ।

- ख) गाउँ कार्यपालिका तथा गाउँ शिक्षा समितिबाट शिक्षा तथा शैक्षिक विकासका लागि पारित नीति तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयन गर्ने तथा प्राप्त निर्देशन पालना गर्ने ।
- ग) विद्यालय तथा शैक्षिक निकायहरूको अनुगमन तथा सुरिवेक्षण गर्ने, गराउने ।
- घ) गाउँ कार्यपालिका, गाउँ शिक्षा समिति र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई शैक्षिक विकासका लागि आवश्यक सुझाव तथा परामर्श दिने,
- ङ) शिक्षकहरूको कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन गर्ने र तदनुसार पुरस्कार तथा दण्डको लागि स्थानीय सरकारमा सिफारिस गर्ने,
- च) आधारभूत तहका कक्षा ८ को अन्तिम तथा बाह्य परीक्षा सञ्चालन गर्ने ।
- छ) सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक कर्मचारीको अभिलेख राख्ने ।
- ज) विद्यालयमा स्वीकृत पाठ्यक्रम र पाठपुस्तक लागू गरे नगरेको अनुगमन गर्ने ।
- झ) विद्यालयमा शिक्षक अभिभावक संघ गठन गर्ने, गराउने ।
- ञ) विद्यालयबाट प्राप्त प्रतिवेदन कार्यान्वयन गर्ने ।
- ट) शिक्षकको तलबी प्रतिवेदन स्वीकृतका लागि सिफारिस गर्ने ।
- ठ) विद्यालयको शैक्षिक कार्यक्रमको नियमित अनुगमन गर्ने गराउने ।
- ड) गाउँ शिक्षा समितिको सदस्य सचिवको भूमिका निर्वाह गर्ने ।
- ढ) गाउँ शिक्षा शाखा प्रमुखको अन्य काम कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
१२. वडा शिक्षा समितिको गठन, काम, कर्तव्य र अधिकार
- (१) वडा स्तरमा देहाय बमोजिमको वडा शिक्षा समिति गठन गर्न सकिने छ :
- क) सम्बन्धित वडाको वडा अध्यक्ष -संयोजक
- ख) वडा समितिका सदस्यहरू मध्ये वडा समितिले तोकेको एक जना - सदस्य
- ग) विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरू मध्ये वडा समितिले तोकेको एक जना -सदस्य
- घ) माध्यमिक तह र आधारभूत तहका विद्यालयका प्रधानाध्यापक मध्ये बाट गाउँ शिक्षा समितिले तोकेको उपलब्ध भएसम्म महिला पर्ने गरी एक जना - सदस्य
- ङ) वडा शिक्षक महासंघ अध्यक्ष -सदस्य
- च) सम्बन्धित वडाका वडा सचिव -सदस्य
- छ) सम्बन्धित क्षेत्रको शिक्षा अधिकृत -सदस्य सचिव
- (२) वडा शिक्षा समिति र वडा समितिको काम कर्तव्य र अधिकार तथा सो सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ :
- क) आफ्नो वडाको शैक्षिक योजना तयार गर्ने,

- ख) आफ्नो क्षेत्र भित्र सञ्चालन हुने परीक्षालाई मर्यादित र भयरहित बनाउन सहयोग गर्ने,
- ग) विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई आवश्यक निर्देशन दिने, जागरूक र सजग बनाउने,
- घ) विद्यालयको लागि आवश्यक साधन स्रोत जुटाउने र परिचालन गर्ने गराउने,
- ङ) सम्बन्धित वडा भित्रका अभिभावक कर्मचारी र शिक्षक बीच विवाद भएमा त्यसको समाधान गर्ने,
- च) विद्यालयको सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन गर्ने गराउने,
- छ) जोनिङ तथा नक्सांकनको आधारमा विद्यालय गाभ्ने, सार्ने नाम परि वर्तन गर्ने, तह कक्षा थपघट गर्न गाउँ शिक्षा समितिमा सिफारिस गर्ने,
- ज) वडाको शैक्षिक अभिवृद्धिका लागि आवश्यक कार्यहरू गर्ने,
- झ) वडा शिक्षा समितिले आफ्नो बैठक सञ्चालन तथा कार्यविधि आफैले निर्धारण गर्नेछ,
- ञ) गाउँ शिक्षा समितिले तोके बमोजिम अन्य कार्य गर्ने,
१३. विद्यालय व्यवस्थापन समितिको गठन, काम, कर्तव्य र अधिकार :
- १) सामुदायिक विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नको लागि प्रत्येक विद्यालयमा देहायका सदस्यहरू रहेको एक विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहनेछ :
- क) अभिभावकले आफूहरूमध्येबाट छानी पठाएको कम्तीमा दुई जना महिला एक जना दलित वा अल्पसङ्ख्यक सहित चार जना -सदस्य
- ख) विद्यालय रहेको सम्बन्धित वडाको वडा समितिका सदस्यहरू मध्येबाट वडा समितिले मनोनित गरेको एक जना वडा सदस्य -सदस्य
- ग) विद्यालयका संस्थापक, स्थानीय बुद्धिजिवी, शिक्षाप्रेमी तथा चन्दादाता वा विद्यालयलाई निरन्तर उल्लेखनीय सहयोग गरेका व्यक्तिहरू मध्ये बाट गाउँ कार्यपालिकाले मनोनित गरेको दुई जना -सदस्य
- घ) विद्यालयका शिक्षकहरूले आफूमध्येबाट चयन गरी पठाएको एक जना -सदस्य
- ङ) विद्यालयको प्रधानाध्यपक -सदस्य सचिव
२. विशेष शिक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालयको व्यवस्थापन समितिमा कम्तीमा पचास प्रतिशत सदस्यहरू अपाङ्गता भएका विद्यार्थीका अभिभावकहरू र समावेशी वा स्रोत कक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालयको व्यवस्थापन समितिमा कम्तीमा एक जना सदस्य अपाङ्गता भएका विद्यार्थीका अभिभावक रहनेछन् ।
३. प्राविधिक र व्यवसायिक विषयमा अध्यापन गराउने माध्यमिक विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिमा उद्योग तथा वाणिज्य संघका दुई जना प्रतिनिधि सदस्य रहनेछन् ज

४. विद्यालयमा गठित बाल क्लबको प्रतिनिधिरूमध्ये कम्तिमा एक छात्रा सहित २ जनालाई बैठकमा आमन्त्रण गरिनेछ ।
५. विद्यालय व्यवस्थापन समितिका सदस्यहरूले उपदफा (१) को खण्ड (क), (ख) र (ग) बमोजिमका सदस्यहरूमध्येबाट छानेको सदस्य सो समितिको अध्यक्ष हुनेछ ।
६. विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष छनोट नभएसम्मका लागि वा अध्यक्षको अनुपस्थितिमा सो समितिका ज्येष्ठ सदस्यले बैठकको अध्यक्षता गर्नेछ ।
७. सम्बन्धित गाउँ शिक्षा अधिकारी र स्रोत व्यक्तिलाई विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठकमा पर्यवेक्षकका रूपमा आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।
८. संस्थागत र सहकारी विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नका लागि प्रत्येक विद्यालयमा देहायका सदस्यहरू रहेको एक विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहनेछ ।

विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष बनाउँदा सम्बन्धित तहको यो ग्यता प्राप्त गरी माथि उल्लेखित क, घ र ङ बाहेका सदस्यहरू मध्ये बाट बनाउनु पर्नेछ । सम्बन्धित तहको योग्यता प्राप्त गरेको व्यक्ति उपलब्ध हुन नसकेमा एक तह मुनिको तहको योग्यता प्राप्त व्यक्ति समेत अध्यक्ष बन्न सक्नेछ ।

स्पष्टीकरण :

- १) अभिभावक भन्नाले विद्यालयमा अध्ययन गर्ने बालविकासदेखि कक्षा १२ सम्मका विद्यार्थीका बाबु आमा, संगोलको दाजु, दिदी भाउजूलाई जनाउँछ । तर व्यवस्थापन समिति गठन प्रयोजनको लागि एकाघरको बाबु, आमा, बाजे बज्यैलाई मात्र जनाउँछ ।
- (२) उपदफा १ अनुसार बाबु आमा नभएमा संगोलको घरमुली सम्भव भएसम्म बढी शिक्षित जेठा व्यक्ति वा लालन पालन र पठनपाठन को व्यवस्था मिलाउने व्यक्तिलाई जनाउँछ ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिम छानिएका वा मनोनित अध्यक्ष वा सदस्यको पदावधि तीन वर्षको हुनेछ । वि.व्य.स. अध्यक्ष हुन २५ वर्ष उमेर पूरा भएको हुनु पर्नेछ । त्यस्ता अध्यक्ष वा सदस्यले आफ्नो पद अनुसारको आचरण नगरेको देखिएमा गाउँ शिक्षा समितिले निजलाई जुनसुकै बखत पदबाट हटाउन सक्नेछ । तर त्यसरी पदबाट हटाउन अघि वा समिति विघटन गर्नु अघि आफ्नो सफाई पेश गर्ने मौकाबाट बञ्चित गरिने छैन ।
- (४) सामुदायिक विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिमहुनेछ:-
- (क) विद्यालय सञ्चालनको लागि प्राप्त साधन र स्रोतको परिचालन गर्ने,

- (ख) विद्यालयको चल, अचल सम्पत्तिको लगत राख्ने, राख्न लगाउने र सुरक्षा गर्ने,
- (ग) विद्यालयको शैक्षिक, भौतिक तथा आर्थिक तथ्याङ्क र विवरण अद्यावधिक गराई राख्ने,
- (घ) विद्यालयको वार्षिक बजेट स्वीकृत गर्ने र त्यसको जानकारी गाउँपालिकालाई दिने,
- (ङ) विद्यालयमा स्वच्छ शैक्षिक वातावरण कायम राख्न राजनैतिक, धार्मिक वा साम्प्रदायिक भावनाको आधारमा विद्यालयको वातावरण धमिल्याउन नदिने,
- (च) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको सचिवालय व्यवस्थित गर्ने, गराउने;
- (छ) प्रचलित कानून बमोजिमशिक्षक सेवा आयोगबाट सिफारिस भएका उम्मेदवारलाई हाजिर गराई काममा लगाउने तथा गाउँपालिकाबाट स्वीकृत दरबन्दीमा कर्मचारीको व्यवस्थापन गर्ने;
- (ज) गाउँ पालिकाबाट खटिएका शिक्षक तथा कर्मचारीलाई हाजिर गराई काममा लगाउने;
- (झ) गाउँ शिक्षा समितिबाट तोकिएको सूचीकृत लेखापरीक्षकबाट विद्यालयको वार्षिक लेखापरीक्षण गराउने,
- (ञ) लेखापरीक्षकको प्रतिवेदन अनुसार तत्काल आवश्यक कारवाही गर्ने र त्यसको प्रतिवेदन गाउँ शिक्षा समितिमा पेश गर्ने,
- (ट) तोकिए बमोजिमका क्षेत्रसँग सम्बन्धित गाउँपालिका र गाउँ शिक्षा समितिले दिएको निर्देशनहरूको पालना गर्ने,
- (ठ) तोकिए बमोजिम दरबन्दीका शिक्षकलाई कामको आधारमा प्रोत्साहन र विभागीय कारवाही गर्ने,
- (ड) विद्यालयको आन्तरिक श्रोतबाट खर्च व्यहोर्ने गरी नियुक्त वा बढुवा गरेका शिक्षकको लागि सेवा, शर्त र सुबिधा तोक्ने र तोकिएबमोजिमको पारिश्रमिक तथा सुविधाको व्यवस्था गर्ने;
- ढ) विद्यालय शिक्षा एकै समयमा सञ्चालन गर्ने प्रबन्ध मिलाउने
- ण) विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न र सामाजिक परीक्षण गराउन शिक्षक अभिभावक संघ गठन गर्ने
- त) नेपाल सरकार वा गाउँपालिकाले गरेको व्यवस्था बमोजिम तोकिएको कर्मचारीलाई तोकिएको तलब भत्ता प्रदान गर्ने
- थ) वि.व्य.स. पदाधिकारीबाट विद्यालयको नियमित अनुगमन गर्ने ।
- द) विद्यालय सेवा क्षेत्र भित्र निरक्षरता उन्मुलन तथा आधारभूत शिक्षा सुनिश्चित गर्न पहल गर्ने
-) तोकिए बमोजिमका अन्य कार्य गर्ने ।

१४. शिक्षक अभिभावक संघको गठन, काम, कर्तव्य र अधिकार

- (१) सामुदायिक विद्यालयमा शिक्षक अभिभावक बिच सहकार्य शैक्षिक गुणस्तर बृद्धि तथा सामाजिक परीक्षण गरी व्यवस्थापनमा सहयोग गर्नका लागि प्रत्येक विद्यालयमा देहायका सदस्यहरू रहेको एक शिक्षक अभिभावक संघ रहनेछः
- क) अभिभावक मध्येबाट छनोट गरेका व्यक्ति -अध्यक्ष
- ख) अभिभावकले आफू मध्येबाट छानी पठाएका कम्तीमा एक जना महिला सहित तीन जना -सदस्य
- ग) विद्यालय रहेको सम्बन्धित वडाका जनप्रतिनिधिहरूबाट वडा समितिले मनोनयन गरेको एक जना -सदस्य
- घ) विद्यालयका संधापक, स्थानीय बुद्धिजीवी, शिक्षाप्रेमी, विद्यालयलाई निरन्तर उल्लेख सहयोग गरेका व्यक्तिहरू मध्येबाट समितिले मनोनयन गरेको एक जना महिला सहित दुई जना -सदस्य
- ड) विद्यालय शिक्षकहरूले आफू मध्येबाट छानी पठाएका शिक्षक प्रतिनिधि एक जना -सदस्य
- च) प्रधानाध्यापक -पदेन सदस्य
- छ) विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष-सदस्य
- ज) कार्यरत शिक्षकहरू मध्येबाट एक जना - सदस्य सदस्य समितिको बैठकमा विद्यालयले छानेको उच्चतम कक्षाको छात्र वा छात्रा मध्येबाट एक जनालाई आमन्त्रित गर्नु पर्नेछ ।
- (२) शिक्षक अभिभावक संघको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।
- क) विद्यालयमा स्वच्छ शैक्षिक वातावरण निर्माण गर्न विद्यालयलाई सहयोग गर्ने ।
- ख) विद्यालयको सामाजिक परीक्षण गर्ने ।
- ग) शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि सहयोग गर्ने ।
- घ) विद्यालय भर्ना अभियान सञ्चालन गर्न विद्यालयलाई सहयोग गर्ने ।
- ड) तोकिए बमोजिमका अन्य काम गर्ने ।
- च) वर्षको कम्तीमा एक पटक वि.व्य.स. र शि.अ.संघको सयुक्त बैठक बस्ने ।

परिच्छेद-३

विद्यालय तहको शिक्षक तथा विद्यालय कर्मचारी र बाल विकास शिक्षकको दरबन्दी, सेवाशर्त, योग्यता एवम् सक्षमताको मापदण्ड :

१५. शिक्षक कर्मचारीको दरबन्दी निर्धारण गर्ने :

- (१) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका सामुदायिक विद्यालयहरूमा आवश्यक पर्ने शिक्षक, कर्मचारी दरबन्दी निर्धारण तोकेबमोजिम हुनेछ ।

- (२) गाउँपालिकाले शिक्षकको दरबन्दी निर्धारण गर्दा प्रत्येक विद्यालयमा नियमित अध्ययन गर्ने विद्यार्थी संख्या र विषयका आधारमा तोकिए बमोजिम विद्यार्थी तथा शिक्षकको अनुपात कायम गर्नु पर्ने छ ।
- (३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम दरबन्दी सिर्जना भई नियुक्ति भएका शिक्षक र कर्मचारीको व्यक्तिगत फाइल खडा गरी गाउँपालिकाले राख्नु पर्नेछ । यसरी नियुक्त भएका शिक्षक, कर्मचारीको सेवा सुविधा गाउँपालिका मार्फत भुक्तानी गर्नु पर्नेछ ।

१६. शिक्षक तथा कर्मचारीको सेवा, शर्त, योग्यता र सक्षमता :

शिक्षक तथा कर्मचारीको सेवा, शर्त, योग्यता र सक्षमता तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

१७. स्थायी अध्यापन अनुपति पत्र लिनु पर्ने :

१८. शिक्षक तथा कर्मचारीको पदीय आचरण तथा अन्य व्यवस्था :

- १) देहायका अवस्थामा शिक्षक वा कर्मचारीलाई विद्यालयको व्यवस्थापन समितिले पदबाट हटाउन वडा शिक्षासमिति मार्फत गाउँ शिक्षा समितिमा सिफारिस गर्नेछ ।
- क) तोकिएबमोजिम पदीय दायित्व पूरा नगरेमा,
- ख) बिना सूचना लगातार पन्ध्र दिन भन्दा बढी समय विद्यालयमा अनुपस्थित रहेमा,
- ग) विद्यालयमा मादक पदार्थ सेवन गरी आएको कुरा प्रमाणित भएमा,
- घ) नैतिक पतन देखिने कुनै फौजदारी अभियोगमा अदालतबाट सजाय पाएमा,
- ङ) सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक वा कर्मचारीले कार्यालय समयमा अन्यत्र अध्यापन वा काम गरेको वा अन्य कुनै व्यावसायिक क्रियाकलाप गरेको प्रमाणित भएमा,
- च) शिक्षक र कर्मचारी कुनै पनि संघ संस्था वा राजनीतिक दलको कुनै पनि तहको कार्य समितिको सदस्य रहेका पाएमा,
- छ) निजले अध्यापन गरेको विषयमा तीन वर्षभित्रको औसत शैक्षिक उपलब्धि प्रतिशत राष्ट्रिय र प्रदेशको औषत स्तरभन्दा कम भएमा,
- (२) उपदफा (१) बमोजिम वा अन्य माध्यमले कुनै शिक्षक वा कर्मचारीलाई पदबाट हटाउनु पर्ने यथेष्ट प्रमाण प्राप्त भएमा गाउँ शिक्षा समितिले निजलाई पदबाट हटाउन सक्नेछ तर कार्यरत पदबाट हटाउनु अघि मानसिव माफिकको स्पष्टीकरणको मौका दिईने छ ।

१९. अदालतको आदेशबाट पुनः बहाली हुन सक्ने :

- १) दफा १८ मा उल्लेख भएमा कुनै वा केही आरोपमा सजाय भई नोकरीबाट हटाईएको वा बर्खास्त भएको शिक्षक र कर्मचारी अदालतको आदेश वा फैसला बमोजिम सेवामा पुनः बहाली हुन सक्नेछ ।

- २) उपदफा (१) बमोजिम पुनः बहाली भएको शिक्षकले सेवाबाट हटेदेखि पुनः बहाली भएको मितिसम्मको पूरा तलब, भत्ता र तलब बृद्धि पाउने भए सो समेत पाउनेछ ।
२०. तलब भत्ता नपाउने र सेवा अवधि गणना नहुने :
दफा १९ मा उल्लेखित अवस्थामा वा नियमानुसार विदा स्वीकृत गराई बसेको अवस्थामा बाहेक विद्यालयमा अनुपस्थित रहेको शिक्षकले सो अवधिको तलब, भत्ता पाउने छैनन् र त्यस्तो अवधि निजको सेवामा समेत गणना हुने छैन ।
२१. स्थायी आवासीय अनुमति लिन नहुने :
सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक वा कर्मचारिहरूले कुनै पनि देशको स्थायी आवासीय अनुमति लिन वा त्यस्तो अनुमति प्राप्त गर्नको लागि आवेदन दिन हुँदैन ।

परिच्छेद-४

२२. शिक्षक तथा विद्यालय कर्मचारीको नियुक्ति, सरूवा, बढुवा, तालिम, बृत्तिविकास
(१) विद्यालयमा रिक्तदरबन्दी, राहत शिक्षक र कर्मचारी पदमा अस्थायी तथा करार नियुक्तिको लागि देहाय बमोजिमको एक शिक्षक छनौट समिति हुनेछ ।
क) विद्यालय व्यवस्थापन समिति अध्यक्ष वा निजले तोकेको विद्यालय व्यवस्थापन समितिका सदस्य - संयोजक ख) गाउँ शिक्षा शाखा प्रमुख - सदस्य
ग) विषयबिज्ञ - सदस्य
घ) शिक्षक छनौट गर्नुपर्ने विद्यालयको प्रधानाध्यापक-सदस्य-सचिव
२३. विद्यालयका शिक्षकहरूको तोकिए बमोजिमको कार्यसम्पादन करार गराई शैक्षिक गुणस्तर र उपलब्धि हासिल गराइने छ ।
२४. प्रधानाध्यापक तथा कर्मचारी सम्बन्धी व्यवस्था:
(१) सामुदायिक विद्यालयमा एक प्रधानाध्यापकको पद रहनेछ ।
(२) उपदफा (१) बमोजिमका प्रधानाध्यापकको नियुक्ति, सेवाको सर्त र सुविधा देहायबमोजिम हुनेछ :
क) माध्यमिक तहमा सोही तहमा स्थायी तथा स्नातकोत्तर उपाधि प्राप्त शिक्षक हुनुपर्नेछ । सो नभएमा स्नातकोत्तर योग्यता प्राप्त शिक्षक मध्येबाट प्रधानाध्यापकको नियुक्ति विद्यालय व्यवस्थापन समितिको सिफारिसमा गाउँशिक्षा समितिबाट हुनेछ ।
ख) आधारभूत तहमा सोही तहमा स्थायी तथा स्नातक उपाधि प्राप्त शिक्षक हुनुपर्नेछ । सो नभएमा स्नातक योग्यता प्राप्त शिक्षक मध्ये बाट प्रधानाध्यापकको नियुक्ति विद्यालय व्यवस्थापन समितिको सिफारिसमा गाउँशिक्षा समितिबाट हुनेछ ।

- ग) प्रधानाध्यापकले नियुक्ति हुनुपूर्व पाँच वर्षे विद्यालय सुधारको कार्य योजना विद्यालय ब्यवस्थापन समिति समक्ष पेश गर्नुपर्नेछ ।
- घ) विद्यालयको बृहत्तर हित गर्नु प्रधानाध्यापकको कर्तव्य हुनेछ ।
- ड) निजले पेश गरेको कार्ययोजना बमोजिम कार्य नगरेको पाइएमा वि.ब्य.स.को सिफारिसमा गाउँ शिक्षा समितिले हटाउन सक्नेछ तर एक पटक स्पष्टिकरणको मौका भने दिइनेछ ।

२५. शिक्षक सरूवा :

- (१) सरूवा हुन निवेदन दिने : दरबन्दीमा कार्यरत शिक्षकलाई गाउँपालिका भित्र कार्यरत विद्यालयको ब्यवस्थापन समिति र सरूवा हुने विद्यालयको ब्यवस्थापन समितिको सिफारिसमा गाउँ शिक्षा समितिले तोकिए बमोजिमको प्रक्रिया अपनाई रिक्त दरबन्दीमा सरूवा सहमती प्रदान गर्न सक्नेछ ।
- (२) सरूवा हुन आवेदन दिने दरबन्दीमा आवेदन दिने शिक्षकलाई गाउँपालिका भित्र निज कार्यरत विद्यालय ब्यवस्थापन समितिको सहमतिमा गाउँपालिकाले अन्य स्थानीय तहमा सरूवाको लागि सहमती दिन सक्नेछ ।
- (३) गाउँपालिका शिक्षा समितिले दरबन्दी मिलानको क्रममा समान तहको स्थायी, अस्थायी र राहत शिक्षकको काज सरूवा गर्न सक्नेछ । तर सामान्यत शिक्षकको सरूवा पदस्थापन भएको ३ वर्षसम्म गरिने छैन ।
- (४) सामान्यत शिक्षकको सरूवा शैक्षिक सत्रको सुरु वा अन्त्यमा मात्र गरिनेछ ।

२६. दरबन्दी मिलान:

- (१) तोकिएको मापदण्डको आधारमा बढी दरबन्दी भएको विद्यालयबाट कम दरबन्दी भएको विद्यालयमा दरबन्दी मिलान गरिनेछ ।
- (२) एकै विद्यालयमा ५ वर्ष सेवा अवधि पुगेका शिक्षक कर्मचारीहरूलाई गाउँ शिक्षा समितिले सम्बन्धित विद्यालयको सहमति बेगर पनि गाउँपालिका भित्रको अन्य विद्यालयमा सरूवा गर्न सक्नेछ ।

२७. शिक्षकको स्थायी नियुक्ति तथा बढुवा सम्बन्धी ब्यवस्था : हाल स्वीकृत दरबन्दीमा शिक्षकहरूको स्थायी नियुक्ति तथा बढुवा नेपाल सरकारको संघीय तथा प्रदेश कानून बमोजिम बन्ने शिक्षक सेवा आयोगबाट तोकेबमोजिम हुनेछ । स्थानीय तहबाट नियुक्ति पाएका शिक्षकहरूको सेवा, सर्त तथा बढुवा सम्बन्धी ब्यवस्था स्थानीय सरकारले तोकेबमोजिम हुनेछ ।

२८. तालिम तथा क्षमता विकास सम्बन्धी ब्यवस्था :

शिक्षकलाई संघीय, प्रादेशिक तथा स्थानीय तहबाट निर्धारित तालिम नीति अनुसार तालिम तथा क्षमता विकासको अवसर हुनेछ ।

२९. शिक्षकलाई अन्य काममा लगाउन नहुने ।

- (१) सामुदायिक विद्यालयको शिक्षकलाई शिक्षा प्रदान गर्ने वा विद्यालय प्रशासन सम्बन्धी काममा बाहेक अन्य काममा लगाउन पाइने छैन ।

- (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि विद्यालयको पठनपाठनमा बाधा नपर्ने गरी राष्ट्रिय जनगणना, निर्वाचन सम्बन्धी काम, दैवीप्रकोप उद्धार वा संघीय सरकार, प्रदेशिक सरकार र स्थानीय सरकारले तोकेको अन्य कुनै काममा खटाउन सकिनेछ ।

परिच्छेद : ५

सामुदायिक विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार निर्माण, मर्मत सम्भार, सञ्चालन र व्यवस्थापन
३०. विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक पूर्वाधारको मापदण्ड निर्धारण

- (१) विद्यालयमा विद्यार्थी संख्याअनुसार कक्षाकोठा, खेल मैदान, कम्पाउन्ड, घेरु तार, बालमैत्री बसाई व्यवस्था, वातवरणमैत्री हाता, करेसावारी, फूलबारी स्वच्छ पिउने पानी, छात्र छात्राका लागि अलग अलग शौचालय, सिकाई-मैत्री वातावरण हुनु पर्नेछ ।
- (२) विद्यालयमा प्राथमिक उपचार, नियमित स्वास्थ्य परीक्षण, मनोपरामर्श, छात्रामैत्री सेनिटरी प्याड जस्ता न्यूनतम सुविधा उपलब्ध हुने पर्नेछ ।
- (३) विद्यालयको स्तरअनुसार भौतिक तथा शैक्षिक पूर्वाधारको मापदण्ड तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३१. विद्यालयको सम्पत्ति

- (१) सामुदायिक विद्यालयको हकभोगमा रहेको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति मानिनेछ । यस ऐन बमोजिम अनुमति वा स्वीकृति रद्द गरिएको वा कुनै विद्यालयको गाभिएको सामुदायिक विद्यालयको सम्पत्ति गाउँपालिकाले अन्य विद्यालयको काममा प्रयोग नआउने भएमा प्रचलित कानून बमोजिम बेच-बिखन गरी प्राप्त भएको रकम सम्बन्धित गाउँ शिक्षा कोषमा जम्मा गर्नेछ ।
- (२) शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सोही विद्यालयको नाममा रहने छ । कुनै विद्यालय सार्वजनिक शैक्षिक गुठीको रूपमा सञ्चालन गरिएकोमा त्यस्तो विद्यालयको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति मानिनेछ र त्यस्तो सम्पत्तिको स्वरूप परिवर्तन गर्न पाइने छैन ।
- (३) कम्पनी अन्तर्गत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सोही कम्पनीको नाममा रहनेछ ।
- (४) संस्थागत विद्यालयले कुनै व्यक्ति वा संघ संस्थासँग दानदातव्यको रूपमा कुनै किसिमको चल, अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्नु अघि गाउँपालिकाको अनुमति लिनु पर्नेछ तर विदेशी व्यक्ति वा संघ संस्थाबाट त्यसरी चल, अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्नु अघि संघीय सरकार, प्रादेशिक सरकार र स्थानीय सरकारबाट पूर्व स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।
- (५) विद्यालयले चल, अचल सम्पत्ति बेच-बिखन गर्दा स्थानीय सरकारको अनुमतिवेगर बेचन पाइने छैन ।

३२. सामुदायिक विद्यालयको जग्गाको स्वामित्व, सम्पत्तिको अभिलेख, संरक्षण र व्यवस्थापन

- १) सामुदायिक विद्यालयको जग्गाको स्वामित्व सोही विद्यालयकै नाममा रहने छ । सो विद्यालय बन्द, खारेज वा अन्यत्र गाभिई विद्यालयको काममा प्रयोग नहुने भएमा गाउँपालिकाले कानुन बमोजिम भोग चलन गर्न सक्नेछ ।
- (२) विद्यालयको सम्पत्तिको अभिलेख दुरुस्त राख्ने, संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्ने दायित्व सोही विद्यालयको व्यवस्थापन समितिको हुने छ ।
- (३) सामुदायिक विद्यालयको जग्गाको संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने कर्तव्य स्थानीय सरकारको हुनेछ ।

३३. पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक

- (१) विद्यालयले नेपाल सरकारले तोकेको पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक लागू गर्नु पर्ने साथै न्यूनतम मापदण्ड अनुरूप सिकाई उपलब्धि हासिल हुने गरी अध्ययन अध्यापन गराउनु पर्नेछ । विद्यालयले नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड भित्र रही स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक लागू गर्न सक्नेछ ।
- (२) आफ्नो विद्यालयका विद्यार्थीलाई आवश्यक पर्ने पाठ्यपुस्तकहरूको संख्या सम्बन्धित विद्यालयले तोकिएको समय सीमा भित्र माग गर्नु पर्नेछ ।
- (३) शैक्षिक सत्र शुरू हुनु अगावै गाउँ शिक्षा समितिले सम्बन्धित निकायहरूमा समन्वय गरी पाठ्यपुस्तक वितरण गर्नेछ ।
- (४) आधारभूत तहसम्मको शिक्षाका लागि स्थानीय आवश्यकतामा आधारित बढीमा १०० पूर्णाङ्क वा ४ क्रेडिट आवर बराबरको स्थानीय थप विषयको स्थानीय पाठ्यक्रम प्रयोगमा ल्याउन सक्नेछ ।
- (५) विद्यालयमा बहु पाठ्यपुस्तक लागू हुनेछ ।
- (६) शैक्षिक स्तरको न्यूनतम मापदण्ड तोकी शिक्षक विद्यार्थी सहकार्यमा आधारित पाठ्यसामग्री, थप स्वाध्यायन सामग्री, पुस्तकालय, मनोविमर्श, अभिभावक शिक्षाको प्रबन्ध हुनु पर्नेछ ।

३४. अतिरिक्त शैक्षिक क्रियाकलापको सञ्चालन

- (१) विद्यालयले पाठ्यक्रममा आधारित सिकाइमा सहजता ल्याउन अतिरिक्त शैक्षिक क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नसक्ने छ ।
- (२) विद्यालयले स्काउट, रेडक्रस, बालक्लव, ईकोक्लब तथा वातावरण मैत्री क्लवहरू गठन, परियोजना कार्य, अध्ययन भ्रमण, पोषण शिक्षा, खेलकुद प्रतियोगिता, साहित्यिक तथा बहुप्रतिभामुखी क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।
- (३) सह तथा शैक्षिक क्रियाकलाप सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद : ६

परीक्षा सञ्चालन तथा गुणस्तर मापन

३५. आधारभूत तह शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन

- (१) आधारभूत तहका कक्षा ८ को अन्तिम तथा बाह्य परीक्षालाई गाउँपालिकाको क्षेत्रभर मर्यादित र व्यवस्थित तरीकाले एकरूपताका साथ सञ्चालन गर्न तपशिलको आधारभूत तह शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति रहने छ ।
- क) गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - संयोजक
- ख) सामुदायिक विद्यालयका आधारभूत तह (६-८) का प्रधानाध्यापक तथा शिक्षक मध्येबाट महिला सहित समितिबाट मनोनित २ जना - सदस्य
- ग) संस्थागत विद्यालयका प्रधानाध्यापक वा संस्थापक मध्येबाट समितिबाट मनोनित एक जना - सदस्य
- घ) गाउँपालिकाको शिक्षा शाखा प्रमुख - सदस्य सचिव
- ड) परीक्षा समितिले सम्बन्धित विषयका विशेषज्ञ र स्रोत व्यक्तिहरूलाई परीक्षा समितिको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।
- (२) मनोनित सदस्यहरूले पदीय आचरण पूरा नगरेमा जुनसुकै समयमा हटाउन सकिनेछ तर हटाउनु अघि निजलाई सफाईको मौकाबाट बञ्चित गरिने छैन ।
- (३) समितिको बैठक भत्ता गाउँ कार्यपालिकाको प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।
- (४) मनोनित सदस्यहरूको कार्यकाल १ वर्षको हुनेछ ।

परिच्छेद : ७

संस्थागत विद्यालयको अनुपति, मापदण्ड निर्धारण, अनुगमन, मूल्याङ्कन र नियमन सम्बन्धी व्यवस्था

३६. संस्थागत विद्यालय सञ्चालन गर्न अनुमति लिनु पर्नेछ ।

३७. संस्थागत विद्यालयको व्यवस्थापन समिति

- (१) संस्थागत विद्यालयको सञ्चाल, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नका लागि प्रत्येक विद्यालयमा देहायका सदस्यहरू रहेको एक विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहनेछ ।
- क) विद्यालयको संस्थापक मध्येबाट सम्बन्धित विद्यालयको सिफारिसमा गाउँ शिक्षा समितिबाट मनोनित -अध्यक्ष
- ख) अभिभावक मध्येबाट कम्तीमा एक जना महिला पर्ने गरी विद्यालय व्यवस्थापन समितिले मनोनित गरेको दुई जना - सदस्य
- ग) स्थानीय शिक्षा प्रेमी वा समाजसेवी मध्येबाट गाउँ शिक्षा समितिले मनो नित गरेको एक जना -सदस्य
- घ) शिक्षा अधिकृत -सदस्य
- ड) सम्बन्धित विद्यालयका शिक्षकहरूले आफू मध्येबाट छानी पठाईएको एक जना -सदस्य

च) विद्यालयका प्रधानाध्यापक- सदस्य सचिव

(२) उपदफ (१) को (क)(ख) र (ग) बमोजिम छानिएका वा मनोनित अध्यक्ष वा सदस्यको पदावधि तीन वर्षको हुनेछ । त्यस्ता अध्यक्ष वा सदस्यले आफ्नो पद अनुसारको आचरण नगरेको देखिएमा गाउँ शिक्षा समितिले निजलाई जुनसुकै बखत पदबाट हटाउन सक्नेछ तर त्यसरी पदबाट हटाउनु अघि वा समिति विघटन गर्नु अघि आफ्नो सफाई पेश गर्ने मौकाबाट बञ्चित गरिने छैन ।

३८. संस्थागत विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछः-

- (क) विद्यालय सञ्चालनको लागि प्राप्त साधन र स्रोतको परिचालन गर्ने,
- (ख) विद्यालयको लागि आवश्यक भौतिक साधनको व्यवस्था गर्ने,
- (ग) विद्यालयको चल, अचल सम्पत्तिको सुरक्षा र संरक्षण गर्ने,
- (घ) विद्यालयमा स्वच्छ शैक्षिक वातावरण कायम राख्ने,
- (ङ) विद्यालयले गाउँ पालिकाले तोके बमोजिमको पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक अनिवार्य रूपमा लागू गर्ने,
- (च) अध्यापन अनुमतिपत्र लिई प्रचलित कानून बमोजिम शिक्षक पदको लागि उम्मेदवार हुन योग्यता पूरा गरेका व्यक्तिलाई शिक्षक पदमा नियुक्ति गर्ने,
- (छ) नेपाल सरकारले तोकेको न्यूनतम तलब स्केलमा नघटाई शिक्षकलाई तलब दिने,
- (ज) अनुशासनहीन शिक्षक उपर कारबाही गर्ने,
- (झ) शिक्षा ऐन तथा नियमावली तथा अन्य कानूनमा उल्लेखित व्यवस्थाका अतिरिक्त गाउँ पालिकाबाट जारी शिक्षा क्षेत्रसँग सम्बन्धित सबै नियम, नीति तथा निर्देशनहरूको पालना गर्ने,
- (ञ) शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालन भएका विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ । ३९. विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अन्य काम, कर्तव्य, अधिकार र बैठकसम्बन्धी कार्यविधि तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

४०. विद्यालय व्यवस्थापन समिति विघटन गर्न सकिने :

- (१) कुनै विद्यालयको व्यवस्थापन समितिले तोकिएको जिम्मेवारी पूरा गर्न नसकेको निष्कर्ष वडा शिक्षा समिति वा शिक्षा अनुगमन समिति वा गाउँ शिक्षा समितिले निकाली सिफारिस गरेमा सोको कारण खुलाइ गाउँपालिकाले त्यस्तो विद्यालय व्यवस्थापन समिति तोकिएको प्रकिया पुऱ्याइ विघटन गर्न सक्नेछ । तर त्यसरी विघटन गर्नु अघि विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मनासिब मौका दिनु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम विद्यालय व्यवस्थापन समिति विघटन भएपछि अर्को विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन नभएसम्म वा अन्य कुनै कारणले विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन नभएसम्म विद्यालय व्यवस्थापन समितिको

काम गर्न गाउँ पालिकाले एक अस्थायी विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन गर्न सक्नेछ ।

- (३) यो ऐन तथा ऐन बमोजिम नियमावली जारी भए पछि सबै विद्यालयहरूले बढिमा एक महिना भित्र यस ऐन बमोजिम विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन गरि सक्नु पर्नेछ । विशेष परिस्थितिमा विद्यालयको अनुरोधमा तोकिएको अधिकारीले एक महिना सम्मको समयवाधी थप गर्न सक्नेछ ।

४१. विद्यालयको विधान:

- (१) यो ऐन र प्रचलित कानूनको अधीनमा रही प्रत्येक सामुदायिक विद्यालयले विद्यालयको लक्ष्य, मूल्य मान्यता, सञ्चालन प्रक्रिया लगायतका अन्य सान्दर्भिक विषयवस्तु समावेश गरिएको विधान अभिभावक सभाबाट पारित गराई लागू गर्नु पर्नेछ ।
- (२) अभिभावक सभाले विधान आवश्यकता अनुसार संशोधन गर्न सक्नेछ ।
- (३) विधान अनुसार विद्यालय सञ्चालन गर्नु व्यवस्थापन समिति, प्रधानाध्यापक लगायत अन्य सबैको कर्तव्य हुनेछ ।
- (४) अध्यावधिक विधानको प्रतिलिपि पारित भएको मितिबाट ७ दिन भित्र व्यवस्थापन समितिले गाउँ पालिका कार्यालयमा पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (५) विद्यालयको विधान सार्वजनिक दस्तावेज हुनेछ र सो जो कोहीले पनि हेर्न पाउनु पर्नेछ ।

४२. गाउँ पालिका शिक्षा विकास कोष:

- (१) सामुदायिक विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकासमा सहयोग पुऱ्याउन तथा त्यस्ता विद्यालयमा शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गर्नको लागि गाउँ पालिका स्तरमा एक गाउँ शिक्षा विकास कोष रहनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहायका रकमहरू रहनेछन्:-
- (क) नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम,
- (ख) प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम,
- (ग) गाउँ पालिकाबाट प्राप्त अनुदान रकम,
- (घ) संस्थागत विद्यालयबाट प्राप्त विद्यालयको वार्षिक कूल आम्दानी मध्ये तोकिए बमोजिमको रकम,
- (ङ) चन्दाबाट प्राप्त रकम,
- (च) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

४३. कोष सञ्चालक समिति:

- (१) कोष सञ्चालक समिति तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको कोष सञ्चालक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा बैठक सम्बन्धी कार्यविधि तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-८

४४. विद्यालय विकास कोष:

- (१) प्रत्येक विद्यालयमा एउटा विद्यालय कोष हुनेछ, जसमा देहाय वमोजिमका स्रोतबाट प्राप्त रकम सो कोषमा दाखिला हुनेछ:-
- (क) नेपाल सरकार, प्रादेशिक सरकार र गाउँ पालिकाबाट प्राप्त अनुदान,
- (ख) गाउँ पालिका शिक्षा कोषबाट प्राप्त अनुदान,
- (ग) शुल्क तथा सहयोगबाट प्राप्त रकम,
- (घ) चन्दा वा दान दातव्यबाट प्राप्त रकम, र
- (ङ) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको सञ्चालन र लेखापरीक्षण तथा सामाजिक लेखा परीक्षण तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४५. गाउँ पालिकाले निर्देशन दिन सक्ने:

- (१) गाउँ पालिकाले तोकिएको क्षेत्रसँग सम्बन्धित आवश्यक निर्देशनहरू विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई दिन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम दिइएको निर्देशनको पालना गर्नु विद्यालय व्यवस्थापन समितिको कर्तव्य हुनेछ ।

४६. गाउँ पालिकाले विद्यालय सार्न, गाभन, नाम परिवर्तन गर्न वा बन्द गर्न सक्ने गाउँ पालिकाले हाल सञ्चालन भइरहेका ३० मिनेटको हिँडाईको दुरी नजिकमा रहेका कुनै विद्यालयलाई एक स्थानबाट अर्को स्थानमा सार्न वा डुई वा डुईभन्दा बढी विद्यालयलाई गाभी एउटा विद्यालय कायम गर्न वा विद्यालयको नामपरिवर्तन गर्न वा विद्यालय बन्द गर्न वा तोकिएको ठाउँ वा क्षेत्रमा विद्यालय खोल्न वा विद्यालयमा कक्षा थप गरी सञ्चालन गर्न अनुमति वा स्वीकृति दिन सक्नेछ ।

४७. विद्यालयको सम्पत्ति:

- (१) सामुदायिक विद्यालयको हकभोगमा रहेको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति मानिनेछ । यस ऐनबमोजिम अनुमति वा स्वीकृति रद्द गरिएको वा कुनै विद्यालयमा गाभिएको सामुदायिक विद्यालयको सम्पत्ति गाउँ पालिकाले अन्य विद्यालयको काममा प्रयोगमा नआउने भएमा प्रचलित कानूनबमोजिम बेच-बिखन गरी प्राप्त भएको रकम सम्बन्धित गाउँ पालिका शिक्षा कोषमा जम्मा गर्नेछ ।
- (२) शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सोही विद्यालयको नाममा रहने छ । कुनै विद्यालय सार्वजनिक शैक्षिक गुठीको रूपमा सञ्चालन गरिएकोमा त्यस्तो विद्यालयको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति मानिनेछ र त्यस्तो सम्पत्तिको स्वरूप परिवर्तन गर्न पाइने छैन ।
- (३) कम्पनी अन्तर्गत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सोही कम्पनीको नाममा रहनेछ ।
- (४) संस्थागत विद्यालयले कुनै व्यक्ति वा संघ संस्थासँग दान दातव्यको रूपमा कुनै किसिमको चल, अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्नु अघि गाउँ पालिकाको

अनुमति लिनु पर्नेछ । तर विदेशी व्यक्ति वा संघ संस्थाबाट त्यसरी चल, अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्नु अघि नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

- (५) नेपाल सरकारको स्वीकृतिमा प्राप्त गरेको सम्पत्ति नेपाल सरकारको स्वीकृति बेगर बेचबिखन गर्न पाइने छैन ।

४८. विद्यालयलाई छुट र सुविधा

- (१) प्रचलित कानुनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि सामुदायिक विद्यालय र शैक्षिक गुठीको रूपमा सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको नाममा जुनसुकै लिखत पारित गर्दा रजिष्ट्रेशन दस्तुर लाग्ने छैन ।
- (२) उपदफा (१) मा लेखिएदेखि बाहेक अन्य विद्यालयको नाममा कुनै लिखत पारित गर्दा नेपाल सरकारले तोकिएको आधारमा रजिष्ट्रेशन दस्तुर छुट दिन सक्नेछ ।
- (३) सामुदायिक विद्यालय र शैक्षिक गुठीको रूपमा सञ्चालित संस्थागत विद्यालयलाई दिइने अन्य छुट र सुविधा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-९

प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा

४९. गाउँपालिका क्षेत्रमा सञ्चालित सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षाका निर्धारित विषय अध्यापन गराउन सकिनेछ । यस्ता विद्यालयको सञ्चालनका लागि गाउँपालिकाले सम्भाव्यता अध्ययन, विद्यालयलाई थप सुविधा प्रदान र आवश्यक स्रोत पहिचान र परिचालन गर्न सक्नेछ । गाउँपालिकाले प्राविधिक विषयको कक्षा सञ्चालनका लागि अनुमति दिँदा वडामा तोकिएको मापदण्ड बमोजिम नदोहोरिने गरी विषय सिफारिस गर्नेछ । सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिक कक्षाका लागि चाहिने शिक्षक कर्मचारी व्यवस्थापन गरिनेछ ।

परिच्छेद-१०

विविध

५०. विद्यालयको विनियम

- (१) यो ऐन र प्रचलित कानुनको अधिनमा रही प्रत्येक सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयले विद्यालयको लक्ष्य, मूल्य, मान्यता, सञ्चालन प्रक्रिया लगायतका अन्य सान्दर्भिक विषयवस्तु समावेश गरिएको विनियम अभिभावक सभाबाट पारित गराई लागू गर्नुपर्नेछ ।
- (२) अभिभावक सभाले विनियम आवश्यकता अनुसार संशोधन गर्न सक्नेछ ।
- (३) विनियमअनुसार विद्यालय सञ्चालन गर्नु ब्यवस्थापन समिति, प्रधानाध्यापक लगायत अन्य सबैको कर्तव्य हुनेछ ।
- (४) संशोधित विनियम पारित भएको सात दिन भित्र गाउँपालिकामा पेश गर्नुपर्नेछ ।

- (५) विद्यालयको विनियम सार्वजनिक दस्तावेज हुनेछ र सो जो कोहीले पनि हेर्न पाउनुपर्नेछ ।
५१. गाउँ पालिकाले निर्देशन दिन सक्ने :
- (१) गाउँ पालिकाले तोकिएको क्षेत्रसँग सम्बन्धित आवश्यक निर्देशनहरू विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई दिन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमदिइएको निर्देशन पालना गर्नु विद्यालय व्यवस्थापन समितिको कर्तव्य हुनेछ ।
५२. विद्यालयलाई सुरक्षित क्षेत्रको रूपमा कायम गर्नुपर्ने :
- (१) विद्यालयमा स्वतन्त्र र भयरहित रूपमा अध्ययन अध्यापन गर्ने वातावरण सिर्जना गर्न तथा विद्यालय भित्र कुनै पनि किसिमको अवाञ्छित क्रियाकलापहरू हुन नदिने गरी विद्यालयलाई सुरक्षित क्षेत्र कायम गर्नुपर्ने ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम सुरक्षित क्षेत्र कायम गर्दा विद्यालयले पालन गर्नुपर्ने सर्त तथा मापदण्ड तोकिएबमोजिम हुनेछ ।
५३. बालबालिकालाई निष्काशन गर्न, शारीरिक वा मानसिक दुर्व्यवहार गर्न नहुने:
- (१) कुनै पनि बालबालिकालाई विद्यालयबाट निष्काशन गर्न पाइने छैन ।
- (२) विद्यालयमा अध्ययनरत बालबालिकालाई शारीरिक वा मानसिक यातना दिन वा दुर्व्यवहार गर्न पाइने छैन ।
५४. शैक्षिक परामर्श सेवा, विदेशी शैक्षिक कार्यक्रम वा शिक्षण कोर्स सञ्चालन :
- (१) कसैले पनि यस ऐन बमोजिम अनुमति नलिई शैक्षिक परामर्श सेवा, ब्रिज कोर्स, भाषा शिक्षण कक्षा वा पूर्व तयारी कक्षा वा विदेशी मुलुकमा सञ्चालित कुनै शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न पाउने छैन ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम शैक्षिक कार्यक्रम, शैक्षिक परामर्श सेवा, ब्रिज कोर्स, भाषा शिक्षण कक्षा वा पूर्व तयारी कक्षा वा विदेशी मुलुकमा सञ्चालित कुनै शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न अनुमति लिने सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
५५. गाउँपालिकाले शैक्षिक गुणस्तर मापन र एकरूपताका लागि कक्षा ५ को वार्षिक परीक्षा तगायत अन्य कक्षाको परीक्षा लिई स्तरमापन गर्न सक्नेछ ।
५६. प्रगति विवरण बुझाउनु पर्ने : संस्थागत विद्यालयले प्रत्येक वर्ष तोकिए बमोजिमका विवरण सहितको प्रगति विवरण गाउँ पालिका कार्यालयमा बुझाउनु पर्नेछ ।
५७. शिक्षा विकास कोष :
- (१) गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र बसोबास गर्ने अति विपन्न, प्राकृतिक प्रकोप पीडित, अशक्त र असहाय बालबालिकाको शैक्षिक अवसर वृद्धि गर्न तथा उत्कृष्ट विद्यार्थी, शिक्षक, कर्मचारी वा शिक्षाप्रेमीलाई पुरस्कृत गर्न गाउँ शिक्षा विकास कोष स्थापना गरिनेछ ।
- (२) कोषमा देहायको रकम रहन सक्नेछ :
- (क) संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारबाट प्राप्त अनुदान

- (ख) सहयोगबाट प्राप्त रकम
- (ग) चन्दा वा दान दातव्यबाट प्राप्त रकम
- (घ) अन्य श्रोतबाट प्राप्त रकम
- (३) कोषको सञ्चालन गाउँपालिका प्रमुख, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, गाउँ शिक्षा समितिले तोकेको एक जना स्थानीय शिक्षाविद् तथा शिक्षा अधिकृत रहेको समितिबाट हुनेछ ।

५८. दण्ड सजाय:

- (१) कसैले विद्यालयको सम्पत्ति हिनामिना वा नोक्सान गरेमा त्यस्तो व्यक्तिलाई मुद्दा हेर्ने अधिकारिले बिगो असुलगरी बिगो बमोजिम जरिवाना गर्न सक्नेछ ।
- (२) कसैले देहायका कार्य गरेमा, गर्न लगाएमा वा सो कार्य गर्न सहयोग पुऱ्याएमा त्यस्तो व्यक्तिलाई कसूरको मात्रा हेरी कानुनले तोके बमोजिम सजाय हुनेछ:-
- (क) प्रश्नपत्रको गोपनीयता भङ्ग गरेमा,
- (ख) उत्तरपुस्तिका परीक्षण गर्दा लापरबाही वा गैर जिम्मेवारपूर्ण कार्य गरेमा,
- (ग) परीक्षा केन्द्रमा सम्बन्धित पदाधिकारीको स्वीकृति बेगर प्रवेश गर्न प्रयत्न गरेमा वा प्रवेश गरेमा वा परीक्षा केन्द्र नियन्त्रणमा लिई अमर्यादित कार्य गरेमा,
- (घ) परीक्षाफल प्रकाशनमा अनियमितता गरेमा,
- (ङ) अरुको तर्फबाट परीक्षा दिएमा,
- (च) परीक्षाको मर्यादा भङ्ग हुने अन्य कुनै कार्य गरेमा ।
- (छ) विद्यार्थी भर्ना गर्दा दान, उपहार वा कुनै रकम लिएमा,
- (ज) अनुमति नलिई कुनै शैक्षिक कार्यक्रम, शैक्षिक परामर्श सेवा, ब्रिज कोर्स, भाषा शिक्षण कक्षा तथा पूर्व तयारी कक्षा सञ्चालन गरेमा ।
- (झ) कानुन विपरीतको अन्य कार्य गरेमा ।
- (३) कानुन बमोजिमको कसूरको सम्बन्धमा विद्यालयको कुनै शिक्षक वा कर्मचारी उपर मुद्दा हेर्ने अधिकारी वा जिल्ला अदालतमा मुद्दा दायर भएमा त्यस्तो शिक्षक वा कर्मचारी त्यसरी मुद्दा दायर भएको मितिदेखि मुद्दाको टुङ्गो नलागेसम्म निलम्बन हुनेछ । सो शिक्षक वा कर्मचारी अदालतबाट कसूरदार ठहरिएमा निजलाई यस ऐनबमोजिम विभागीय सजाय गरिनेछ ।

५९. पुनरावेदन: तोकिएको अधिकारिले गरेको सजायको आदेशउपर कानुन वमोजिम पुनरावेदन लाग्नेछ ।

६०. नियम बनाउने अधिकार:

- (१) यस एनको कार्यान्वयनको लागि गाउँपालिकाले आवश्यक शिक्षा नियमावली तथा निर्देशिका बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

६१. संक्रमणकालीन व्यवस्था :

(१) यस ऐनले तोकिए बमोजिम हुने भनी व्यवस्था गरेको काम नियमावली नआउँदा सम्म गाउँ कार्यपालिकाले गर्न सक्नेछ ।

(२) यो ऐन जारी भए पछि विद्यालयमा रिक्त रहेको दरबन्दीमा विज्ञापनको अनुमति गाउँ कार्य पालिकाले दिन सक्नेछ ।

६२. बाधा अडकाउ फुकाउने अधिकार:

यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न कुनै बाधा-अडकाउ परेमा गाउँ पालिकाले त्यस्तो बाधा अडकाउ हटाउन आदेश जारी गर्न सक्नेछ र त्यस्तो आदेश यसै ऐनमा परे सरह मानिनेछ तर यस्तो आदेश गाउँ सभाले ६ महिना भित्रमा अनुमोदन नगरेमा स्वतः निष्कृत हुनेछ ।

६३. विनियम कार्यविधि र निर्देशिका बनाई लागू गर्न सकिने

(१) शैक्षिक सुधारका निम्ति देहाय बमोजिमका विषयमा विनियम कार्यविधि निर्देशिका बनाई लागू गर्न सकिनेछ ।

क) असल शिक्षक प्रोत्साहन,

ख) अनाथ एवम् सडक बालबालिका शैक्षिक सहयोग,

ग) विपन्न समुदायका बालबालिका लागि शैक्षिक सहयोग एवम् दिवा खाजा,

घ) कमुष्ट अनुदानमा आधारित विद्यालय सञ्चालन,

ङ) नमुना विद्यालय छनोट र विकास,

च) गरीबीको रेखामुनि रहेका परिवारका बालबालिकाका लागि शैक्षिक प्रोत्साहन,

छ) शिक्षक दरबन्दी व्यवस्थापन तथा मिलान,

ज) विद्यार्थीको लागि सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन,

झ) शैक्षिक क्यालेन्डर तथा शैक्षिक पुस्तिका प्रकाशन,

ञ) भौचर प्रणालीमा आधारित शिक्षा

ट) गुणस्तरीय शिक्षाका लागि अनुदान

ठ) अनिवार्य तथा निशुल्क आधारभूत शिक्षा कार्यान्वयन,

ड) एक माध्यमिक विद्यालय एक सडकायलाई प्रोत्साहन,

ढ) विद्यार्थी संख्या अभिवृद्धि कार्यक्रम,

ण) अन्तर विद्यालय सहयोग कार्यक्रम,

त) विशेष शिक्षा नमूना कार्यक्रम

६४. बचाउ र लागू नहुने:

(१) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियममा लेखिए जति कुरामा सोही बमोजिम र नलेखिएको कुरामा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

(२) यस ऐनमा लेखिएको कुनै कुराले पनि विद्यालयको सम्पत्ति हिना-मिना गरेको कसूरमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ अन्तर्गत कारवाही चलाउन बाधा पर्ने छैन ।

- (३) संविधानसँग बाझिएको यस ऐनका दफा तथा उपदफाहरू बाझिएको हदसम्म स्वतः निस्क्रिय हुनेछ ।
- (४) यस अघि कानुन बमोजिम नियुक्त शिक्षक कर्मचारीहरूलाई नेपाल सर कारले दिइदै आएको सुविधामा कुनै किसिमको कटौती गरिने छैन । तर यो व्यवस्थाले कानुन बमोजिम दण्ड, सजाय र कारवाही गर्न वाधा पर्ने छैन ।
- (५) यस ऐनमा उल्लेख भएका कुराहरू संघीय र प्रदेश शिक्षा ऐनसँग बाझिएमा स्वतः खारेज हुनेछन् ।

६५. गाउँपालिका शिक्षा ऐन २०७६ को संशोधन नेत्रावती डबजोड गाउँपालिका गाउँसभाको दुईतिहाई बहुमतबाट गर्न सकिनेछ ।

प्रमाणीकरण मिति : २०७६/०९/२१

प्रथम संशोधन : २०८०/११/०८

आज्ञाले
हरेराम शाह
प्रमुख प्रशाकीय अधिकृत